

עבודת ליל הסדר

עפ"י שיחה מהגר"מ ליברמן שליט"א, מוצש"ק פר' צו - הגדול התשפ"ג

[א] המהלך של הימים הגדולים, מר"ח עד שביעי של פסח.

נמצאים בימים גדולים, בהם הטירדות רבות, וצריך רחמים גדולים והחלטה אמיצה לרצות לנצל את הימים האלו כמו שצריך, לעמוד בשני החזיתות, מחד לא להתעלם ממה שחייב בבית, ומצד שני להקדיש את הזמן הנצרך למה שחייב לעצמו. וכשאדם מעריך נכון את חובתו, יוכל לנצל את הזמן בצורה נכונה.

התעוררתי השנה, הנה בחודש תשרי אנו יודעים שהכל הולך בהדרגה, בר"ה הדין שולט ואנחנו בתקיעת שופר מרככים את הדין, ביו"כ מגיע כבר ההנהגה של רחמים, אבל עדיין האדם לא השלים את כל המערכת שלו, איך הוא אוכל, איך הוא ישן, לא באת לעולם להיות מלאך, אלא צריכים לראות איך הגוף משתתף במדריגה החדשה שרכש, זה רואים בסוכות שנכנס כולו לסוכה, וכולו שמח עם ד' המינים ורוקד וקופץ, עד המדריגה העליונה שמגיעים אליה בשמחת תורה.

ובעצם אותו מהלך קורה בחודש ניסן, אנו יודעים שכבר מראש חודש יש התעוררות של גאולה, אבל זה בעיקר מצידו ית', ובי' ניסן מתחיל העבודה של עם ישראל, "משכו וקחו לכם צאן", עדיין הגוף שלכם בתוך מצרים, אבל מתחיל המהלך של השחרור מהסביבה הטמאה שהיו שרויים בה, עם המסירות נפש שלקחו את הע"ז של מצרים ולנגד עיניהם קשרו אותה ע"מ לשחוט אותה, זה הדרגה של הלב שמתחיל להמשך אחריו ית'. **ואז** מגיע ט"ו, שכמו בתשרי שביום הזה מתחילים לשתף גם את הגוף במהלך של התשובה, כך בניסן הגאולה בפועל היתה בט"ו, וגם אנחנו נכנסים לזה בפועל, אוכלים מצה ומרור וכל עבודת הפסח שבעה ימים, עד היום האחרון "ויושע ה' ביום ההוא", שזה הגאולה השלימה ממצרים שלא נשאר מהם זכר, ובני ישראל התעלו למדריגה של שירה "ראתה שפחה על הים" וכו'.

[ב] הבחירה והברית החדשה שבכל שנה.

ידוע מה שאומרים חז"ל [ואומרים את זה בהגדה] "חייב אדם לראות את עצמו כאילו יצא ממצרים", שזה מהעבודות הקשות לחיות ולהרגיש את הפדות האישית שלו, כמו שכתוב בהגדה "ואילו לא הוציא הקב"ה את אבותינו ממצרים – הרי אנו ובנינו וב"ב משועבדים היינו"..

אבל באמת טמון כאן יותר מזה, שבאמת בכל שנה יש בחינה חדשה של גאולה, בחינה חדשה של בחירה שהקב"ה בוחר בנו, של ברית שהקב"ה כורת איתנו¹, (ולא בכדי רואים שהתורה חייבה כרת על שב ואל תעשה – שיושב ולא עושה את הפסח, כי זה לא רק שאינו משתתף בעבודה, אלא שמוציא את עצמו מהברית של כלל ישראל).

וכמו שישראל ואומות העולם זה שתי מציאויות שונות, (זה ניכר ג"כ בפנים, כמו שרואים את ההבדל בין אוה"ע לקוף, כך רואים את ההבדל בין ישראל ואוה"ע, וגם בישראל עצמם אפשר לראות בפנים את ההבדל בין מי שעול מלכות שמים עליו לבין מי שפוקר, אפי' אותו אדם 'לפני' ואחרי' זה עולם אחר), וכך אנחנו בכל שנה נהיים מציאות אחרת, הכרה חדשה בבורא עולם, המצה נותנת לנו הכרה חדשה ופנימית יותר בבורא עולם.

בספרים מדברים על הכרת הטוב שצריך לחוש בליל הסדר, אבל זה הרבה יותר מסתם הכרת טובה, כל הכרת טובה אדם שמקבל מתנה הוא נכנע למי שמיטיב עמו ורוצה להחזיר לו ג"כ, אבל כשמדובר על "כי הוא עשנו", כשמדובר על כל המציאות שלנו שנוצרה כאן, כאן זה עולם אחר לגמרי.

וכל זה תלוי הרבה בהכנה, בימים האלו שלפני הפסח. בחירה לא יכולה לבוא רק מצד אחד! וכמו שישראל היו צריכים לגלות את המסירות שלהם לבורא עולם, להסכים ללכת אחריו בארץ לא זרועה, וכך אנחנו צריכים להכין בנו ובכל הנלווים אלינו את הכלי קיבול ל"אורות" הגדולים שמגיעים בחג הזה.

ודבר ראשון צריך להאמין, שכל הדברים הגדולים האלו קורים, ואצל גדולי עולם ראו את זה עליהם בפועל ממש! איך שעלו ונתרוממו, ואמנם אנחנו לא זוכים כ"כ, אבל כל יחיד יכול לזכות כפי הכנתו,

¹ וכמו שרואים בגמ' של "האוכל מצה בערב פסח כאילו בו על ארוסתו בבית חמיו", והראשו' כותבים שיש ז' ברכות כנגד ז' ברכות של נישואין.

ובאותה מידה שממתין ומשתוקק, בלי "לאבד את הראש" מרוב הטירדות שבבית (וכשמסבירים את זה לבני הבית גם הם מבינים ורוצים לעזור).

כתוב בירושלמי [פסחים ע:]: "רשע מה הוא אומר מה העבודה הזאת לכם – מה הטורח שאתם מטריחים עלינו **בכל שנה ושנה**", כתוב כאן ג"כ שבכל שנה יש טורח חדש, זה מה שהבן הרשע לא מבין, כבר הזכרנו את זה שנה שעברה, אכלנו מצות, למה צריך לחזור על זה גם השנה!?

ג] העבודה של ההשתוקקות לזכות לברית עמו ית'.

ידוע שבמצה יש סתירה גדולה מה זה בא לסמל, (זה דבר שחשוב לעמוד עליו ולהבינו, כי אדם שסיפר יציאת מצרים כל הלילה, ולא אמר "מצה זו על שום מה", אומר ר"ג שלא יצא ידי חובתו!), שבהגדה אומרים "על שום מה – על שום שלא הספיק בצקם להחמיץ, עד שנגלה עליהם ממ"ה הקב"ה וגאלם", דהיינו שזה זכר לגאולה, זה מעכב להלכה, שמי שלא הסב באכילת המצה בדרך חירות – לא יצא ידי חובתו! **ואילו** מצד שני מתחילים את ההגדה ב"הא לחמא עניא די אכלו אבהתנא בארעא דמצרים", שהמצה היא לחם עוני².

ומצד שלישי כתוב "לחם עוני שעונים עליו דברים הרבה", דהיינו שלא סתם שיש דין לספר בליל ט"ו, ונוסף שצריך להיות כשמצה ומרור מונחים לפניך, אלא המצה היא חלק מהסיפור!

אלא היסוד שכתוב כאן, הנה המדרש אומר: "ואעבור עליך ואראך והנה עיתך עת דודים", הגיעה שבועתו שנשבע הקב"ה לאברהם שיגאל את בניו, אבל לא היה בידם מצוות שיעסקו בהם כדי שיגאלו, שנא' ואת ערום ועריה, נתן להם ב' מצוות, דם פסח ודם מילה", כלל ישראל עוד לא היו ראויים לזכות להיות עם ה', והקב"ה נתן להם את המצוות הללו שדרכם הוכשרו להכנס בברית איתו ית', בקרבן פסח שהוא סור מרע - התנתקות מטומאת מצרים וקבלת עומ"ש בסור מרע, ובמצה שהיא היסוד של קבלת עומ"ש בעשה טוב.

וכך הקב"ה נותן לנו בכל שנה את המצוות האלו, אף שהעיקר נעשה מצידו ית', אבל צריך את ההסכמה שלנו, כמו שאנחנו יודעים שבקידושין לא מספיק מעשה של הבעל, צריך הסכמה של האשה להקנות לו, (וכדברי הר"ן הידוע בנדרים "שמפקרת עצמה לבעלה"), זה מה שאנו עושים בעבודה של הפסח והמצה, שסמוכים על תכא דרחמנא, ואוכלים את הנהמא דמהימנותא, ובזה אנו מתמסרים אליו ית', כמו בני ישראל ביציאת מצרים שגם צידה לא עשו להם³.

ידוע שיש הקבלה בין פסח לשבת, כמש"כ "ממחרת השבת", כי גם שבת זה בעצם קדושה שבאה מצידו ית', וכך גם פסח שמגיע מצידו ית', ואנו צריכים לגלות את ההשתוקקות שלנו לזכות להיות ראויים. כלשון הנביא [יחזקאל], "ואעבר עליך ואראך והנה עתך עת דדים ואפרש כנפי עליך .. ואשבע לך ואבוא בברית אתך **ותהיי לי**", אני עושה לך את כל הדברים שמפורטים שם, ואת צריכה רק – להיות לי!

זה עיקר העבודה של "והגדת לבנך", להראות את השמחה שלנו עם הברית הזו, עם הבחירה הזו.. "משכני אחריו נרוצה", אנחנו רק מחכים שהקב"ה ימשוך אותנו, ומיד נרוץ אחריו ית'.

וכאן נוסיף עוד עומק, הנה כל ההגדה מדברת על נפלאות וגבורות ה', אבל יש פן נוסף, בשביל מי הקב"ה גילה את כל מלכותו ותפארתו? בשבילנו! עבורנו! שאנחנו נתקדש ע"י גילוי המלכות הזו, כמו שרש"י כותב בפרשת יתרו "אתם ראיתם אשר עשיתי למצרים - על כמה עבירות היו חייבין לי קודם שנזדווגו לכם, ולא נפרעתי מהם אלא על ידכם", מה באים לומר כאן? שגילוי מלכותו שנבנה כאן ע"י הפורענות במצרים, היה יכול להתגלות בפ"ע, אבל הקב"ה תלה את זה בכלל ישראל. "ואשא אתכם על כנפי נשרים" – בענני כבוד מכל הצדדים, שהם מרוממים ומנושאים מכל הסביבה, כי אתם שייכים לי!

וא"כ לא מספיק להגיד את גבורות ה', אלא להגיע לנקודה שכל הגבורות ה' היו בשבילי! ע"מ לרומם אותי. וממילא זה מחייב אותי!

² וכך רואים בתוס' בדף לה. על הגמ' שיוצאים יד"ח במצה של דמאי, שזה ראוי ע"י שיכול להפקיר את נכסיו, דנים תוס' אולי לכתחילה אין לאכול כי עדיין לא הפקיר את נכסיו, וכותבים "א"נ יוצאים אף לכתחלה - הואיל ושרי לעניים, ואכילת מצה נמי נקרא אכילת עניות", רואים שהתוס' נקטו את זה להלכה למעשה, שכיון שזה לחם של עניים לכן מותר לכתחילה לאכול של דמאי.

³ להיפך מהנהגות של הרחוב, שגם בפסח אינם יכולים להשתחרר מהרדיפה אחרי התאוות, ומוכרחים לייצר את כל הממתקים כשר לפסח..

ואין כאן סתירה! מצד אחד אני יושב כבן מלך, ועושה את כל ההנהגות של בני מלכים, כי הקב"ה לקח אותי תחת חסותו, וזה השמחה הכי גדולה שיש, אבל הדרך להגיע לזה היא רק כאשר אני עני ומבטל את עצמי לקדושתו ית', שאני מבטל את רצונותי לרצונו ית'. יזכנו הי"ת לזכות לכל המעלות.